

PO STOPÁCH KULTÚRNYCH TRADÍCIÍ ORAVY

ŚLADAMI TRADYCJI KULTUROWYCH ORAWY

Úvodné slovo

Mesto Trstená a Gmina Jablonka ležia v pohraničí dvoch štátov Poľska a Slovenska. A hoci ich delí pomyselná štátna hranica, sú spojené regiónom hornej Oravy, jeho kultúrou, tradíciami a zvykmi. Jazyková príbuznosť a kultúrno-historická spojitosť oboch štátov vytvárajú všetky predpoklady pre intenzívnu spoluprácu a posilňovanie vzájomných vzťahov slovenského a poľského národa v prihraničnom regióne.

Obe partnerské mestá sú cezhraničnej spolupráci naklonené, čo ukazujú viaceré spoločne organizované podujatia kultúrneho a športového charakteru. Projekt „PO STOPÁCH KULTÚRNYCH TRADÍCIÍ ORAVY“ nadväzuje na úspešný projekt „Centrum kultúry Hornej Oravy“, ktorý vytvoril priestor na prezentáciu a rozvoj kultúrneho a duchovného dedičstva regiónu. Veríme, že aj týmto projektom prehĺbime našu cezhraničnú spoluprácu oboch národov, pomôže poznávať regionálne tradície a kultúrnu identitu v snahe uchovať kontinuitu tradičných hodnôt.

Wstęp

Miasto Trstena i gmina Jablunka leżą na pograniczu dwóch państw - Polski i Słowacji. I chociaż dzieli ich granica państwa, połączone są regionem Górnej Orawy, jej kulturą i tradycjami. Podobieństwo językowe i wspólnota kulturalno-historyczna stwarzają dobre warunki do intensywnej współpracy i umocnieniem wzajemnych więzi narodu polskiego i słowackiego na terenie przygranicznym.

Oba miasta partnerskie są skłonne do współpracy, co widoczne jest przez wspólne organizowanie imprez o charakterze kulturalnym i sportowym. Projekt Śladami tradycji kulturowych Orawy nawiązuje do projektu Centrum Kultury Górnej Orawy, który stwarza możliwość prezentacji i rozwoju dziedzictwa kulturalnego i duchowego regionu. Mamy nadzieję, że także ten projekt przyczyni się do pogłębienia transgranicznej współpracy obu narodów, poznawania regionalnych tradycji i tożsamości kulturalnej w celu zachowania ciągłości tradycyjnych wartości.

Horná Orava - región živých tradícií

V Oravskej kotline, ktorá je obklopená mohutnými Roháčmi, Oravskou Magurou a pyšnou Babiou Horou sa rozprestiera rázovitý kraj hornej Oravy. Nádherná hornatá krajina a málo úrodná zem sformovala prototyp oravského človeka – horala, ktorý je tvorcom tradičnej hornooravskej kultúry. Od dávnych čias bola Orava krajom, ktorý ľudí spájala a kde sa stretávali viaceré národy a kultúry – slovenská, poľská, nemecká, maďarská a valašská. Táto etnická ako aj geografická rôznorodosť nesú rukopis na špecifickej a originálnej hornooravskej kultúre. Jej bohatstvo a hodnoty sa uchovávajú z generácie na generáciu a napriek súčasnému trendu kultúrnej globalizácie sú aj dnes tradície a zvyky na Orave stále živé.

Folklór hornej Oravy

Folklór hornej Oravy je úzko spätý s prírodou a s ľudovými tradíciami a zvykmi počas celého roka. Vychádza z kolobehu života oravského človeka (narodenie, svadba, úmrtie) v tesnej súvislosti s prácou (orba, žatva,..) a sviatkami (Vianoce, fašiangy, Veľká noc).

*Od Babej hory až ku Choču,
Od Polhory po Kraľovany
Dedinky, s nebom drobných očí,
Žili tu svoj svet maľovaný...*

Górna Orawa - region żywych tradycji

Kraina Górnej Orawy rozciąga się w Kotlinie Orawskiej, otoczona masywnym pasmem Roháčzów, Magorą Orawską i dumną Babią Górą. Przepiękna górzysta kraina i mało urodzajna gleba uformowały prototyp mieszkańca Orawy - górala, który wytworzył tradycję i kulturę Górnej Orawy. Teren ten był od dawna krainą łączącą ludzi. Tutaj spotykała się większość narodów i kultur - słowacka, polska, niemiecka, węgierska i włoska. Owa etniczna i geograficzna różnorodność są początkiem specyfiki i oryginalności kultury Górnej Orawy. Jej bogactwo i wartości są przekazywane z pokolenia na pokolenie i pomimo współczesnego trendu globalizacji kultury, tradycje na Orawie są żywe do dzisiaj.

Folklor Górnej Orawy

Folklor Górnej Orawy ściśle wiąże się z przyrodą, tradycjami i obyczajami ludowymi podczas całego roku. Wynika to z rytmu życia mieszkańca Orawy (narodziny, ślub, śmierć) ściśle związanego z pracą na roli (orka, żniwa) oraz świętami (Boże Narodzenie, karnawał, Wielkanoc).

Jar

V minulosti sa začiatok nového ročného cyklu spájal s príchodom jari a sviatkami Veľkej noci. Ľudové zvyky mali zabezpečiť prosperitu, dobrý začiatok prác na poli a zdravie. So začiatkom jari sa spája zvyk pálenia Moreny, ktorá bránila príchodu jari. S obdobím Veľkej noci sa tradície spájajú s náboženskými úkonmi. Popolcovou stredou končia fašiangy, obdobie zábav. Záver fašiangov si dosiaľ zachoval svoju špecifickú atmosféru, ku ktorej patria tradičné šišky, sprievod masiek a dramatizované pochovávanie basy, ako rozlúčky so zábavami pred obdobím pôstu. Azda k najznámejším zachovaným zvykom je oblievačka na Veľkonočný pondelok, kedy chlapci oblievajú dievčatá vodou, aby boli celý rok pekné a zdravé, za čo im darujú maľované kraslice.

Leto

Letné zvyky sa začínali v máji stavaním májov ozdobených farebnými stužkami. Máje stavali mládenci dievčatám, o ktoré sa uchádzali. Letný slnovrat, najdlhší deň v roku, sa od nepamäti spájal s kultom slnka a ohňa. Kládli sa jánske ohne a vetry, okolo ktorých sa mladí zabávali.

Jeseň

Jeseň bola obdobím zberu úrody a završením hospodárskeho roka. Konávali sa odpusty, oslavy patróna miestneho kostola, ktoré bývali často spojené s jarmokom. Dalším významným sviatkom na konci jesene bol sviatok Všetkých svätých, venovaný pamiatke zosnulých.

Zima

Na zimné a vianočné obdobie sa viaže najviac tradícií a zvykov - katarínska a štefanská zábava, zvyky na Ondreja, Barboru, Mikuláša, Luciu a adventná príprava na vianočné sviatky. Neoddeliteľnú atmosféru dopĺňalo pečenie vianočných oplátok, ľudové betlehemy, či koledovanie. Na sviatok Troch kráľov chodili chlapci s koledou a novoročným vinšom.

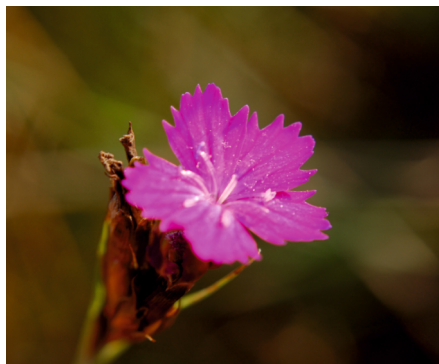
Wiosna

Dawniej początek nowego rocznego cyklu łączył się z nadejściem wiosny oraz Wielkanocą. Obrzędy ludowe miały zapewnić powodzenie, dobry początek pracy na polu a także zdrowie. Z początkiem wiosny łączy się zwyczaj palenie Marzanny (słowackiej Moreny), która przeszkadzała w nadejściu wiosny. W czasie Wielkanocy tradycje łączą się z kultem religijnym. Środa Popielcowa jest dniem, w którym kończy się karnawał, okres zabawy. Koniec karnawału do dzisiaj zachował swoją specyfikę, do której należą tradycyjne pączki, korowód masek a także Pogrzebanie basów o charakterze dramatyzowanym będące pożegnaniem zabawy przed okresem postu. Chyba najbardziej znanym zwyczajem jest dyngus w Poniedziałek Wielkanocny, kiedy to chłopcy oblewają dziewczyny wodą, aby przez cały rok były piękne i zdrowe. W zamian za to otrzymują od nich pięknie malowane pisanki.

Lato

Zwyczaje związane z latem zaczynały się w maju, kiedy to stawiano "maje" ozdobione kolorowymi wstążkami. "Maje" były stawiane przez chłopców, którzy starali się o rękę dziewczyny. Letnie przesilenie słoneczne, najdłuższy dzień w roku, od niepamiętnych czasów łączy się z kultem słońca i ognia. W noc św. Jana zapalano ogniska i watry, wokół których bawiła się młodzież.

Jesień

Jesień była czasem zbioru plonów i zakończeniem roku pracy na gospodarstwie. Odbýwały się odpusty, święta patrona lokalnego kościoła, które były często połączone z jarmarkiem. Kolejnym znanym świętem był poświęcony pamięci zmarłych dzień Wszystkich Świętych.

Zima

Zimą i okresem Bożego Narodzenia wiąże się najwięcej tradycji i zwyczajów - zabawa w dzień św. Katarzyny i św. Szczepana, zwyczaje związane z dniem św. Andrzeja, św. Barbary, św. Mikołaja, św. Łucji oraz przygotowania do Świąt w czasie adwentu. Niecodzienną atmosferę bożonarodzeniową atmosferę dopełniało pieczenie opłatków, ludowe szopki, kolędowanie. W święto Trzech Króli chłopcy chodzili kolędując i składając życzenia noworoczne.

Kroj

Pre územie hornej Oravy je špecifický goralský kroj. Vyznačuje sa svojou pestrosťou a nápaditosťou vzoru. Mužský odev charakterizuje klobúk zdobený mušličkami a orlím alebo jastrabím perom, bohato vyšívané súkenné nohavice, kožušok a valaška.

Ženský odev sa skladá z bielej košele vyšívanej dierkovanou výšivkou, z pestrofarebnej vesty zdobenej rastlinnými ornamentmi a veľkou stuhou. Sukne boli rovnako pestré a kvetované. Na krku nosili ženy náhrdelníky z veľkých červených gorálok. Mladé ženy a dievčatá nosili vlasy učesané do vrkoča s mašľou a staršie ženy farebné šatky.

Takmer na celom území hornej Oravy sa nosil goralský kroj, okrem Trstenej, kde sa kroj neujal. Muži nosili košeľu a súkené nohavice a ženy biele jemne vyšívane košele, sukne zdobené modrotlačou a miesto vesty nosili vlnenú „odievačku“.

Hudba

Hudba v živote oravského človeka mala nezastupiteľné miesto a sprevádzala ho celým životom. Odkrývala jeho emócie, bolesť, žiaľ, či radosť a zachytávala jeho bezprostrednú prepojenosť s prírodou. Najkrajšie to zachytáva goralská pieseň, ktorá je rovnako známa na Slovensku ako aj v Poľsku.

*„I goral' jak dzecko place, mozno juz żezobace.
Śwjyrkovyl' lasof i hał', plac sobje, gorału plac.
Gorału, cy či ńe zał', gorału, vroć ńe do hał'...“*

Najčastejšími hudobnými nástrojmi sú husle, basa, píšťala a heligónka. Typické sú melancholické a ťahavé melódie striedané rýchlymi a veselými, tak ako vychádzali zo života hornooravského človeka.

Dodnes sa tradície ľudovej hudby a tanca na Orave zachovávajú. Na Orave pôsobi viacero ľudových súborov a ľudových hudieb. K najznámejším patria FS Oravan z Nižnej, FS Skorušina z Liesku, FS Goral zo Sucheji Hory

Strój ludowy

Dla terenu Górnej Orawy charakterystyczny jest strój góralski. Wyróżnia się swoją barwnym i oryginalnym wzorem. Charakterystyczny dla męskiego stroju jest kapelusze ozdobiony kokardą oraz orlim lub jastrzębim piórem, bogato haftowane spodnie z sukna, kożuch i ciupaga.

Kobięcy strój składa się z białej koszuli haftowanej ażurem, kolorowej chusty ozdobionej motywami roślinnymi i dużą wstęgą. Spódnice były tak samo kolorowe i kwieciste. Na szyi kobiety nosiły naszyjniki z dużych czerwonych koralów. Młode kobiety i dziewczyny miały warkocz z kokardą, zaś starsze nosiły kolorowe chustki.

Strój góralski noszono na prawie całym terenie Górnej Orawy, poza Trstieną. Mężczyźni nosili koszule i spodnie z sukna a kobiety białe delikatnie haftowane koszule, spódnice zdobione tzw. modrotlaczem i zamiast chusty nosiły wełnianą narzutę (słow. odievačka).

Muzyka

Muzyka miała niezastąpione miejsce w życiu mieszkańca Orawy i towarzyszyła mu przez całe życie. Wyrażała jego emocje, ból, żal czy radość i wskazywała na ścisły związek z przyrodą. Najlepiej przedstawia to jedna z piosenek góralskich, znana zarówno w Polsce jak i na Słowacji:

*„I goral' jak džecko place, mozno juz nežobace.
Švjyrkovyl l'asof i haľ, plac sobje, goraľu plac.
Goraľu, cy či ňe zaľ, goraľu, vroč še do haľ...”*

Najczęściej spotykanymi instrumentami muzycznymi są skrzypce, basy, piszczałka i bajan (słowacka heligónka). Typowe dla tego regionu są melancholijne i zawodzące pieśni mieszające się z szybkimi i wesołymi na wzór życia mieszkańca Górnej Orawy.

Tradycja muzyki i tańca ludowego zachowała się na tym terenie do dzisiaj. Na Orawie działa wiele ludowych zespołów muzycznych i tanecznych. Do najbardziej znanych należą: FS Oravan z Nižnej, FS Skorušina z Liesku, FS Goral z Suchej Hory.

Remeslá na hornej Orave

Charakter ľudovej výroby určovala hlavne dostupnosť materiálu, z ktorých sa vyrábali odev, obuv, rozličné nástroje a predmety každodennej potreby. Na Orave to bol predovšetkým kameň, drevo, hlina, z kultúrnych plodín ľan a konope, rovnako aj produkty živočíšnej ríše ako koža a vlna.

Výroba sa z dedín postupne presúvala do mestečiek, kde nachádzali lepšie podmienky a začali sa združovať do cechov. V Trstenej sa tak už od 17. storočia spomínajú cechy kožušnícky, tesársky, čižmársky a obuvnícky, krajčírsky a hrnčiarsky.

Orava bola vždy bohatá na lesy, kde sa ťažilo drevo a neskôr rôznymi spôsobmi spracúvalo. Rozšírené boli výroba remeslá ako tesári, stolári a kolári zameriavalí výrobu najmä na úžitkové predmety. Vyrábali sa aj umelecké predmety a plastiky. Tak v druhej polovici 18. storočia vzniklo na Orave množstvo rezbárskych dielní.

Hrnčiarstvo a trstenská keramika

Orava je preslávená aj svojim hrnčiarstvom. Najznámejšou je trstenská keramika, ktorej tradícia je dodnes živá. Jeho začiatky sa datujú do začiatku 17. storočia odkedy sa hrnčiarska výroba rozšírila natoľko, že v roku 1870 vznikol hrnčiarsky cech v Trstenej. V tej dobe pôsobilo v meste Trstená okolo 30 hrnčiarskych majstrov s vlastnou dielňou a učňami. Tradičné „trstenáki“ boli obľúbené a rozšírené na území celej Oravy, na Kysuciach, v Liptove, na Spiši a v priľahlej časti južného Poľska – v Podhali. Základnou surovinou je kvalitná sivá hlina, ktorá sa ťaží v blízkom okolí mesta Trstená. Charakteristickým znakom trstenskej keramiky je tehlovo červená farba, zdobená bielou hlinkou. Používala prevažne štylizované rastlinné ornamenty, bodky, špirály, vlnovky a tradičné tvary a vzory keramiky sa vyrábajú v Trstenej dodnes.

Rzemiosło na terenie Górnej Orawy

Rzemiosło na terenie Górnej Orawy

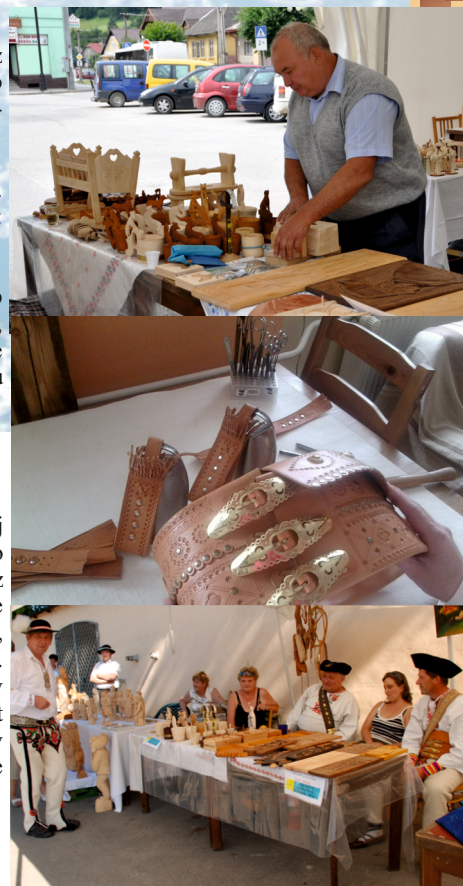
Charakter twórczości ludowej uzależniony był głównie od dostępności materiału, z którego wyrabiana była odzież, obuwie, liczne urządzenia i przedmioty codziennego użytku. Na Orawie był to przede wszystkim kamień, drzewo, glina, z roślinnych płodów - len i konopie zaś z produktów pochodzenia zwierzęcego - wełna i skóra.

Produkcja przesuwiała się z wsi do miasteczek, głównie ze względu na lepsze warunki. Tworzyły się cechy. W Trstieniu już w XVII wieku pojawiają się wzmianki o cechach: kuśmierzcy, cieśli, obuwniczych, krawców i garncarzy.

Orawa od zawsze była bogata w lasy, skąd wywożono drzewo a następnie w różny sposób obrabiano. Znałe były głównie rzemiosła typu: ciesielstwo stolarstwo i kołodziejstwo, które skierowane było głównie na przedmioty codziennego użytku. Wyrabiano także przedmioty artystyczne i plastyczne. W ten sposób w drugiej połowie XVIII wieku powstało na Orawie wiele pracowni rzeźbiarskich.

Garncarstwo i ceramika w Trstieniu

Orawa słynie także z garncarstwa. Najbardziej znana jest ceramika z Trstény, której tradycja przetrwała do dzisiaj. Jej początki datuje się na początek XVII wieku, kiedy to garncarstwo rozszerzyło się na tyle, że w roku 1870 w Trstieniu powstał cech garncarzy. Już w tym czasie istniało na Orawie około 30 majstrów garncarstwa mających własne pracownie. Tradycyjne „trstenáki“ były popularne na terenie całej Orawy, na Kysucach, Liptowie, Spiszu i przyległej do terenu Orawy południowej części Polski- na Podhalu. Podstawowym surowcem jest dobra jakościowo szara glina, którą wydobywa się w pobliżu miasta Trstnená. Charakterystycznym wyznacznikiem ceramiki Trstény jest ceglasty kolor i zdobienia białą gliną. Wykorzystywane były tutaj głównie ornamenty roślinne, kropki, spirale. Tradycyjne kształty i wzory ceramiczne wyrabiane są w Trstieniu do dzisiaj.

Súbory a umelecké zoskupenia

Na území Mesta Trstená a Gminy Jablonka sa nachádza niekoľko súborov, ktoré vďaka výstupiam a podujatiam konaných aj v rámci projektu „Po stopách kultúrnych tradícií Oravy“ môžu ešte intenzívnejšie poznávať a šíriť kultúru a folklór hornej Oravy.

Tanečná skupina Žabky a Daisy

Obe tanečné skupiny pôsobia pod vedením učiteľky Miriam Malatinkovej pri Základnej umeleckej škole v Trstenej od roku 2002. Členmi sú staršie i mladšie žiačky tanečného odboru školy. Tanečne sa venujú rôznym štýlom a vo svojom repertoári majú choreografie – scénické, show, country, stepové, slovenské ľudové i tance iných národov. Tanečné skupiny vystupujú na rôznych spoločenských akciách, tanečných prehliadkach a súťažiach regionálneho i celoslovenského charakteru.

Tanečná skupina Mixer - Trstená

Skupina vznikla v roku 1992 a vystriedalo za ten čas sa v nej veľa detí. Vedúcim skupiny je Peter Pallo s manželkou Jankou. Mixer tvoria deti a mladí tanečníci, ktorí vystupujú pri rôznych udalostiach a kultúrnych podujatiach na celej Orave. Ich repertoár tvoria tance viacerých štýlov – spoločenské, latino, country, show a ďalšie.

Spevácky zbor Mária - Trstená

Detský a mládežnícky zbor Mária pôsobí pri kostole sv. Martina v Trstenej už od roku 1992. V súčasnosti zbor vedie Mária Laceková. Zbor účinkuje pri rôznych príležitostiach: nedeľné sv. omše za účasti detí, rôzne akadémie, slávnosti, festivalové vystúpenia a modlitbové stretnutia na Slovensku aj v zahraničí.

Spevácky zbor Alfa - Trstená

Mládežnícky zbor Alfa pôsobí pri kostole sv. Martina v Trstenej a v súčasnosti zbor vedie Iveta Reháková. Zbor účinkuje pri rôznych príležitostiach: rôzne akadémie, slávnosti, festivalové vystúpenia a modlitbové stretnutia na Slovensku aj v zahraničí.

Zespoły i grupy artystyczne

Na terenie miasta Trstená i gminy Jablónka działa kilka zespołów, które dzięki swoim występom i imprezom realizowanym w ramach projektu "Śladami tradycji kultury Orawy" mogą jeszcze bardziej kultywować i rozszerzać kulturę i folklor Górnej Orawy.

Zespół taneczny Žabky a Daisy - Trstená

Obie grupy taneczne działają od 2002 roku przy Artystycznej Szkole Podstawowej w Trstenie pod kierunkiem nauczycielki Miriam Malatinkovej. Należą do nich starsze i młodsze uczennice profilu tanecznego w tej szkole. Wykorzystują przy tym różne style i w swoim repertuarze mają liczne układy choreograficzne - sceniczne, show, country, step, ludowe słowackie i tańce innych narodów. Grupy taneczne występują przy okazji różnych imprez, przeglądów tanecznych i biorą udział w konkursach o charakterze regionalnym i ogólnosłowackim.

Grupa taneczna Mixer - Trstená

Grupa powstała w 1992 roku i od tego momentu przewinęło się przez nią wiele dzieci. Kieruje nią Peter Pallo z żoną Janką. Mixer tworzą dzieci i młodzi tancerze, którzy występują przy okazji różnych imprez kulturalnych na całej Orawie. Repertuar grupy tworzy większość stylów tanecznych - towarzyskie, latino, country, show i inne.

Chór Mária - Trstená

Dziecięcy i młodzieżowy chór Mária działa przy kościele św. Marcina w Trstenie już od roku 1992. Obecnie chórem kieruje Mária Laceková. Chór występuje przy różnych okazjach: niedzielne msze święte z uczestnictwem dzieci, różne akademie, uroczystości, festiwale i spotkania modlitewne na Słowacji i za granicą.

Chór Alfa - Trstená

Młodzieżowy chór Mária działa przy kościele św. Marcina w Trstenie i obecnie chórem kieruje Iveta Reháková. Chór występuje przy różnych okazjach: różne akademie, uroczystości, festiwale i spotkania modlitewne na Słowacji i za granicą.

Chorálový zbor Tristianus - Trstená

Miešaný spevácky zbor vznikol v roku 2005, kedy sa pretransformoval z pôvodne mužského speváckeho zboru pôsobiaceho pri farskom úrade v Trstenej. Po tejto zmene taktovku prevzal a dodnes drží mladý, ambiciózný dirigent Pavol Bažík. Zbor účinkuje pri svätých omšiach, ale aj pri rôznych občianskych udalostiach a slávnostiach. Pravidelne sa zúčastňuje festivalov a kultúrnych podujatiach na Slovensku aj v zahraničí.

Spevákka a tanečný súbor "Male Podhale"

Súbor vznikol pri Základnej škole v Jablonke. Vedúcim súboru je učiteľ a odborník na regionálnu kultúru Andrzej Haniacyk. Základný repertoár súboru tvoria piesne a tance hornatých regiónov Oravy, Spiša a Podhalia a pásma s vianočnou tematikou, hra na tradičných pastierskych hudobných nástrojoch. Deti vystupujú v krojoch svojho regiónu po celej Európe a počas svojho dlhoročného pôsobenia dosiahol mnoho úspechov.

Súbor „Rombań” - Chyžné

Pôvodne vznikol ako detský a mládežnícky súbor, ktorý sa postupne pretransformoval a v súčasnosti prevažnú časť súboru tvoria dospelí členovia z celej Oravy. Vo svojich vystúpeniach prezentuje tvorbu spisovateľa Jana Czerwienia, rodáka z Chyžného. Súbor sa zúčastňuje na všetkých významných podujatiach organizovaných Oravským centrom kultúry v Jablonke.

Dychová hudba Oravanka - Trstená

Dychová hudba Oravanka bola založená v roku 1979, a nadviazala na staršiu Dychovú hudbu požiarného zboru v Trstenej. V súčasnosti Oravanku vedie Jozef Koleják. Dychová hudba hráva pri rôznych kultúrno-spoločenských udalostiach a festivaloch v meste, na Orave a aj v zahraničí. V úzkej spolupráci so Základnou umeleckou školou v Trstenej, kde si vychováva aj mladšie generácie hudobníkov tradičnej hudby.

Dychová hudba z Jablonky

Vznikla v roku 1990 z iniciatívy Antonia Karlaka. V súčasnosti vedúcim dychovej hudby je Eugeniusz Andrasiak. Hráva pri významných náboženských udalostiach a sviatkoch a zúčastňuje sa rôznych prehliadkach dychových hudieb.

Choralowy chór Tristianus - Trstená

Mieszany chór powstał w 2005 roku w wyniku przekształcenia pierwotnie męskiego chóru działającego przy kancelarii parafialnej w Trstenie. Batutę przejął i trzyma do tej pory młody i ambitny dyrygent Pavol Bažík. Chór występuje podczas mszy a także przy okazji różnych lokalnych wydarzeń i uroczystości. Bierze udział w festiwalach i imprezach kulturalnych w Słowacji i za granicą.

Zespół pieśni i tańca Małe Podhale

Zespół powstał przy Szkole Podstawowej w Jablonce. Kierownikiem jest nauczyciel i znawca regionalnej kultury Andrzej Haniaczyk. Podstawowy repertuar tworzą pieśni i tańce górzystych regionów Orawy, Spisza i Podhala oraz program i tematyce Bożego Narodzenia, gra na tradycyjnych pasterskich instrumentach muzycznych. Dzieci występują w strojach regionalnych w całej Europie. Zespół podczas swego długoletniego istnienia osiągnął wiele sukcesów.

Zespół Rombań - Chyżne

Pierwotnie powstał jako zespół dziecięcy i młodzieżowy. Stopniowo przekształcił się i obecnie większą część zespołu tworzą dorośli mieszkańcy z całej Orawy. Podczas swoich występów zespół prezentuje twórczość poety Jana Czerwienia, który pochodził z Chyżnego. Zespół występuje na wszystkich imprezach organizowanych przez Orawskie Centrum Kultury w Jablonce.

Orkiestra dęta Oravanka - Trstená

Oravanka powstała w roku 1979 i nawiązywała do starszej Orkiestry dętej straży pożarnej w Trstenie. Obecnie Oravanką kieruje Józef Koleják. Orkiestra gran podczas imprez kulturalnych i festiwalów odbywających się w mieście, na Orawie i za granicą. Ściśle współpracując Artystyczną Szkołą Podstawową w Trstenie wychowuje młodsze pokolenie muzyków.

Orkiestra dęta - Jablonka

Powstała w 1990 roku z inicjatywy Antoniego Karlaka. Obecnie kierownikiem Orkiestry jest Eugeniusz Andrasiak. Gra podczas świąt i większych wydarzeń religijnych. Bierze udział w różnych przeglądach orkiestr dętych.

Projekt „Po stopách kultúrnych tradícií Oravy“ PL-SK/ZA/IPP/II/011

Udržiavať, zveľaďovať a propagovať kultúrne hodnoty a tradície hornej Oravy má Centrum kultúry hornej Oravy, ktoré je spoločným projektom partnerských miest Trstená a Gmina Jablonka. Na túto ideu nadviazal aj projekt „Po stopách kultúrnych tradícií Oravy“. Projekt sa zameriava na kultúrne dedičstvo Oravy, na poznávanie regionálnych tradícií a zvykov, uchováva ich kontinuitu a zároveň má prehľbovať spoluprácu oboch národov žijúcich v regióne Oravy.

Projekt PL-SK „Po stopách kultúrnych tradícií Oravy“ je spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľská republika – Slovenská republika 2007-2013. Prioritná os III.: Podpora miestnych iniciatív (mikroprojekty)

Celková schválená suma realizácie:	29 956,00 EUR
ERDF:	25 462,60 EUR (85%)
Spolufinancovanie SR:	2 995,60 EUR (10%)
Mesto Trstená:	1 497,80 EUR (5%)

Časový rámec projektu: apríl 2011 – marec 2012

Projekt "Śladami tradycji kultury Orawy" PL-SK/ZA/IPP/II/011

Podtrzymywanie, rozszerzanie i propagowanie kulturalnych wartości i tradycji Górnej Orawy jest zadaniem Centrum Kultury Górnej Orawy, które jest wspólnym projektem partnerskim miasta Trstená i gminy Jablunka. Do tej idei nawiązał także ich dalszy wspólny projekt Śladami tradycji i kultury Orawy. Projekt jest zorientowany na kulturalne dziedzictwo Orawy, poznanie regionalnych tradycji i zwyczajów, zachowanie ich ciągłości a także pogłębienie współpracy i partnerstwa obu narodów żyjących na terenie Orawy.

Projekt PL-SK Śladami tradycji kulturalnych Orawy jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska - Republika Słowacka republika 2007-2013. Oś priorytetowa III: Wspieranie inicjatyw lokalnych (mikroprojekty).

Całkowita suma uchwalona na realizację:	29 956,00 EUR
ERDF:	25 462,60 EUR (85%)
Współfinansowanie przez Republikę Słowacką	2 995,60 EUR (10%)
Miasto Trstená:	1 497,80 EUR (5%)
Realizacja czasowa projektu: kwiecień 2011 – marzec 2012.	

Partneri projektu

Mesto Trstená leží na severovýchodnom okraji Oravy, tesne pri hraniciach s Poľskou republikou a je domovom pre 7 434 obyvateľov. Vďaka svojej strategickej polohe sa toto mesto s rozlohou 82,54 km² už v minulosti stalo dôležitým hospodárskym, administratívnym a kultúrnym centrom regiónu hornej Oravy.

Trstená bola založená v roku 1371 ako trhové mesto s výsadným postavením, čo malo napomôcť jej rýchlemu rozvoju a tak už v krátkom čase mesto predstihlo mnohé staršie osady na Orave. Mesto Trstená, tak ako v minulosti aj v súčasnosti patrí ku kľúčovým bodom Oravy v oblasti školstva, zdravotníctva, priemyslu a náboženského života.

Poloha mesta a krása okolitej prírody vytvárajú ideálne podmienky na rekreačné a voľnočasové aktivity a možnosti kultúrneho a spoločenského života, ktoré domácim a návštevníkom poskytuje Trstená.

Gmina Jablonka sa nachádza v slovensko-poľskom pohraničí, kde bezprostredne susedí s mestom Trstená. Zahŕňa centrálnu časť hornej Oravy, krajiny, ktorá leží v hlbkej kotline medzi Tatrami a Babiou Horou. Tvoria ju sedem obcí: Chyžné, Jablonka, Malá Lipnica, Oravka, Podvlek, Dolná Zubrica a Horná Zubrica. Sídlo gminy je obec Jablonka. Gmina Jablonka sa rozprestiera na rozlohe 213,28 km², kde žije 16,910 obyvateľov zaoberajúcich sa hlavne poľnohospodárstvom a lesníctvom. Pokoj a krásy oravskej prírody spojené so živou a autentickou kultúrou oravského ľudu v poslednom období začína byť atraktívnou lokalitou cestovného ruchu.

Centrum kultúry hornej Oravy združuje umelecké súbory a zoskupenia hornej Oravy, ktoré organizuje kultúrne a spoločenské aktivity zamerané najmä na oblasť mesta Trstená a Gminy Jablonka. Centrum kultúry slúži pre spoznávanie a šírenie kultúry, prírodného bohatstva a zintenzívneniu turistického ruchu.

Partnerzy projektu

Miasto Trstená znajduje się w północno-wschodniej części Orawy, w pobliżu granicy z Rzeczpospolitą Polską. Posiada 7 434 mieszkańców. Dzięki swemu strategicznemu położeniu owe miasto mające 82,54 km powierzchni, już w przeszłości stało się istotnym centrum administracyjnym i kulturalnym regionu Górnej Orawy.

Trstená została założona w 1371 roku jako miasto targowe posiadające przywileje, co miało pomóc w jego szybkim rozwoju. W ten sposób w krótkim czasie wyprzedziło liczne starsze osady na Orawie. Zarówno dawniej, jak i dzisiaj, miasto należy do kluczowych miejsc Orawy w dziedzinie szkolnictwa, zdrowia, przemysłu i życia religijnego. Położenie miasta i piękno okolicznej przyrody stwarzają idealne warunki do spędzania wolnego czasu i możliwość życia społeczno-kulturalnego, które mieszkańcom i gościom oferuje Trstená.

Gmina Jablonka znajduje się na pograniczu polsko-słowackim, gdzie bezpośrednio sąsiaduje z miastem Trstená. Zajmuje środkową część Górnej Orawy- krainy leżącej w głębokiej kotlinie między Tatrami i Babią Górą. Należy do niej siedem wsi: Chyżne, Jablonka, Lipnica Mała, Orawka, Podwilk, Zubrzyca Dolna i Zubrzyca Górna. Siedzibą Gminy jest Jablonka

Gmina Jablonka zajmuje terytorium 213,28km², i posiada 16,910 mieszkańców zajmujących się głównie rolnictwem i leśnictwem. Funkcjonują tutaj małe i średnie firmy, z których większość należy do sektora sprzedaży i budownictwa. Spokój i piękno orawskiej przyrody połączone z żywą i autentyczną kulturą orawskiego ludu w ciągu ostatnich lat stało się atrakcją turystyczną.

Centrum Kultury Górnej Orawy skupia zespoły artystyczne i grupy z terenu Górnej Orawy, organizuje imprezy społeczno-kulturalne zorientowane głównie na teren miasta Trstená i gminy Jablonka. Centrum Kultury służy poznawaniu i szerzeniu kultury, bogactwa przyrody i intensyfikacji ruchu turystycznego.

Realizácia projektu

V rámci projektu bolo usporiadaných spolu osem inovatívnych podujatí – aktivít, ktoré mali za cieľ rozvíjať a prehĺbovať cezhraničnú spoluprácu partnerov a posilňovať priame kontakty medzi obyvateľmi, súbormi a kultúrnymi zoskupeniami prihraničného regiónu a spoznávať kultúrne dedičstvo Oravy. Všetky aktivity usporiadané v rámci projektu partneri pripravovali a koordinovali na spoločných stretnutiach partnerov a prostredníctvom emailovej a telefonической komunikácie.

Prvým bolo spoločné podujatie „**Tradície nás spájajú**“ – tradičné stavenie mája so zvykmi a tradíciami, ktoré sa spájajú s regiónom Oravy. Prvá časť tohto podujatia sa konala 30. mája 2011 v Trstenej a druhá časť prebiehala 15. mája 2011 na poľskej strane v Jablonke.

Ďalšie podujatie pod názvom „**Spoznávame sa navzájom**“ bolo venované deťom z materských a základných škôl oboch partnerských miest. Podujatie sa konalo 26. mája 2011 v areáli materskej školy Trstenej, kde bol pripravený pestrý program, v ktorom sa striedali slovenské ľudové piesne, tance a tradície s poľskými.

Ďalším zo spoločných podujatí bola „**Oravská fanfára**“, ktoré sa konalo v dňoch 8.-9. júla 2012 a ktoré sa nieslo v znamení dychových hudieb partnerov. Milým spestrením podujatia boli vystúpenia slovenských a poľských mažoretiek a prezentácie tradičných ľudových remesiel s názornými ukážkami.

Na konci leta, 21. augusta 2011 sa uskutočnilo podujatie „**Tanec a spev z Oravy**“, určené hlavne pre deti a mládež a ich spoznávanie tradičných tancov a piesni spoločného oravského regiónu. Okrem vystúpení folklórnych súborov zo Slovenska a Poľska, mohli si deti zašportovať a zapojiť sa do výtvarnej súťaže o najoriginálnejší predmet s tematikou hornej Oravy. Tri najkrajšie práce boli v závere programu ocenené sladkou odmenou.

Realizacja projektu

W ramach realizacji projektu wyróżnionych zostało osiem oddzielnych przedsięwzięć - imprez, których celem było rozwijanie i pogłębianie współpracy transgranicznej między partnerami w dziedzinie kultury. Poznawanie i zachowanie kulturalnego dziedzictwa Orawy. Wszystkie działania prowadzone w ramach projektu były przez partnerów przygotowywane i koordynowane podczas wspólnych spotkań a także drogą telefoniczną i mailową.

Pierwszym było wspólne zorganizowanie imprezy: **Tradycje nas łączą** - tradycyjne stawianie "maja" połączone ze zwyczajami i tradycjami na terenie Orawy. Pierwsza część przedsięwzięcia miała miejsce 30 maja 2011 w Trstnie a druga odbyła się 15 maja 2011 roku po stronie polskiej - w Jabłonce. Kolejna impreza pod nazwą **Poznajemy się nawzajem** było poświęcona głównie dzieciom z przedszkola na terenie obu partnerskich miast. Spotkały się one 26 maja 2011 w budynku przedszkola w Trstnie, gdzie dzieci przygotowały dla swoich kolegów bogaty program, w którym słowackie ludowe pieśni i tańce przenikały się z polskimi. Dużym przedsięwzięciem był przegląd orkiestr dętych z terenu Orawy w dniach 8 - 9 lipca 2011 - **Orawskie fanfary**, w czasie którego wystąpiły orkiestry dęte ze Słowacji, Polski oraz Czech. Miłym uzupełnieniem imprezy był występ mażorettek oraz prezentacja rzemiosła ludowego.

Na końcu lata - 21 sierpnia 2011 miała miejsce **Taniec i śpiew z Orawy** skierowany głównie do dzieci i mające na celu poznanie przez nie tradycyjnych tańców i pieśni wspólnego regionu Orawy. Poza występami zespołów folklorystycznych ze Słowacji i z Polski, dzieci miały okazję do sportu i przyłączenia się do konkursu na najbardziej oryginalny przedmiot z tematyką Górnej Orawy w tle. Trzy najładniejsze prace zostały pod koniec programu nagrodzone słodyczami.

Mesiac október už tradične patrí úcte k tým skôr narodeným. V Trstenej sa preto 8. októbra 2011 konalo kultúrno-spoločenské podujatie „**Z úcty k Vám**“, na ktorom sa stretli seniory z Trstenej a Jablonky, kde nadviazali nové kontakty a spoločne sa zabavili na bohatom programe, plný ľudových piesní a tancov nielen z oblasti Slovenska a Poľska. Na záver mohli seniory pookriať pri rezke hudbe a zatancovať si.

V dňoch 11. a 12. novembra 2011 sa Trstená na chvíľu vrátila do histórie. Kultúrnym podujatím „**Trstená v dobách minulých**“ oslávila 640 rokov od svojho založenia. Na trstenskom námestí sa v prvý deň osláv konal tradičný trh, kde návštevníci mohli obdivovať historické a ľudové remeslá. Program bol veľmi bohatý. Nechýbali ľudové tance, piesne, sprievod mestom a scénické priblíženie najvýznamnejších momentov z histórie mesta a na záver vystúpila známa slovenská kapela. Na druhý deň oslavy sa na námestí pokračovali vystúpením súborov z Poľska a Slovenska. Potom sa program preniesol do Domu kultúry, kde podujatie pokračovalo aj za prítomnosti prezidenta SR Ivana Gašparoviča.

V predvianočnom období sa dňa 11. decembra 2011 konalo spoločné kultúrne podujatie oboch partnerov projektu pod názvom – „**Vianoce z Oravy**“. Program patril vianočným zvykom a tradíciám Oravy, ktoré predviedli viaceré ľudové súbory z poľskej a slovenskej časti Oravy. Scéna Domu kultúry v Trstenej sa zaplnila krojmi, ľudovými zvykmi, vinšmi a vianočnými koledami. Nechýbali koledníci, betlehemci a na záver spoločná „Tichá noc“

Posledným podujatím v rámci projektu bolo podujatie „**Pochovávanie basy**“, na ktorom sme si pripomenuli a priblížili tradície ukončenia fašiangov. Na námestí v Trstenej sa zišli deti v karnevalových maskách z oboch partnerských miest a spolu kráčali v sprievode masiek a symbolickým pochovaním basy ukončili obdobie fašiangov. Nechýbali ani tradičné šišky a teplý čaj.

Październik już tradycyjnie poświęcony jest urodzonym wcześniej. W związku z tym dnia 8 października 2011 roku w Trstenie miała miejsce społeczno-kulturalna impreza **Z szacunku do Was**, gdzie spotkali się seniorzy z Trsteny i Jabłonki, nawiązali nowe kontakty i wspólnie bawili się przy bogatym programie pełnym ludowych nie tylko z terenu Polski i Słowacji, ale także czeskiej Morawy. Na koniec seniorzy mogli zatańczyć i rozweselić się przy rzeńskiej muzyce.

W dniach 11 i 12 listopada 2011 **Trstená wróciła na moment do historii**. Podczas imprezy kulturalnej Trstená w dawnych czasach świętowano 640 lat założenia miasta. Pierwszego dnia na rynku odbywał się tradycyjny targ, w czasie którego goście mogli podziwiać historyczne i ludowe rzemiosło. Program był bardzo bogaty. Nie brakowało tańców ludowych, pieśni, korowodu przez miasto i dramatyzowanego przybliżenia najbardziej znanych momentów z historii miasta. Na koniec wystąpiła znana słowacka kapela. W czasie drugiego dnia uroczystości na rynku miał miejsce dalszy ciąg występów zespołów z Polski, Czech i ze Słowacji. Następnie program przeniesiona do Domu Kultury, gdzie był kontynuowany przy udziale prezydenta Republiki Słowackiej Ivana Gašparoviča. Program uroczystości zakończył występ znanego słowackiego śpiewaka operowego.

Przed świętami Bożego Narodzenia - 11 grudnia 2011 roku, miało miejsce wspólne przedsięwzięcie kulturalne przy udziale obu partnerów projektu o nazwie **Boże Narodzenie na Orawie**. Program poświęcony był tradycjom i obyczajom związanym z tym okresem. Zaprezentowała je większość zespołów z polskiej i słowackiej części Orawy. Scena Domu Kultury w Trstenie zapełniła się strojami ludowymi, zwyczajami, życzeniami i kolędami. Nie zabrakło kolędników, niosących szopki (słów. betlehemci). Uroczystość zakończyła kolęda Cicha noc.

Ostatnią imprezą zorganizowaną w ramach projektu było tradycyjne **Pogrzebanie basów** (słów. Pochovávanie basy). Na rynku w Trstenie zgromadziły się dzieci z obu partnerskich miast w maskach karnawałowych. Wspólnie kroczyły w pochodzie masek i symbolicznym pogrzebaniem basów zakończyły okres karnawału. Nie zabrakło także tradycyjnych pączków i gorącej herbaty.

ŽILINSKÝ
samosprávny kraj

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja a štátneho rozpočtu prostredníctvom VÚC Žilina v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko - Slovenská republika 2007 - 2013.